O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

G.Sh.Rixsiyeva

2025-yil "30" 06

ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400000	Biznes,boshqaruv va huquq
Ta’lim sohasi:	410000	Biznes va boshqaruv
Mutaxassislik:	70411102	Tashqi iqtisodiy faoliyat (xorijiy fuqarolar uchun)

Toshkent-2025

Tashqi siyosat va xalqaro iqtisodiy munosabatlar instituti direktori: ________________ G'.Arifjonov

"Tashqi iqtisodiy faoliyat" kafedrasi mudiri: ________________ PhD, dotsent M.Voxidova

ARM boshlig'i: ________________ Yuldasheva M.M.

Fan/modul kodi		O'quv yil		Semestr	Kreditlar	
ITM1104		2025-2026		1	4	
Fan/modul turi		**Ta'lim turi**			**Haftadagi dars soatlari**	
Majburiy		O'zbek/rus			4	
1.	**Fanning nomi**			**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
	Ilmiy tadqiqot metodologiyasi			48	72	120

2.

I. Fanlarning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – magistrant talabalarga ilmiy tadqiqotlarning asosiy tushunchalari, ta'riflari, usullari va bosqichlari haqida nazariy bilimlarni berish, ularni ilmiy tadqiqotlarni olib borish metodologiyasi, eksperimentlarni bajarish usullari, olingan natijalarini ishlab chiqish va tahlil etish metodlari, ularni rasmiylashtirish va amaliyotga tatbiq etish usullari bilan tanishtirishdan iboratdir.

Fanning vazifasi – magistrant talabalarga ilmiy tadqiqot ishlarini bajarish, magistrlik dissertatsiyasi mavzusi bo'yicha ilmiy izlanishlarni olib borish metodlarini, tajriba natijalarini tahlil qilishni, xulosalar chiqarishni, amaliyotga tadbiq etishni, o'rganilayotgan ob'ektning modelini tuzishga o'rgatishdir.

Xorij tajribasiga muvofiqligi:

Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi **Waseda University** (181 QS) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.

(https://www.waseda.jp/fcom/wbs/en/applicants/why/imba)

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Fan ijtimoiy-madaniy hodisa

Fan tushunchasining keng va tor ma'nolari. Fanning obrazi. Fan taraqqiètining asosiy bosqichlari. Fan taraqqiyotiga ijtimoiy voqelikning ta'siri. Fan dunyoqarash shakli. Fan ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida bilim, faoliyat va ijtimoiy institut.

2-mavzu. Fan bilishning maxsus shakli

Fanlar tasnifiga oid qarashlar tarixi. Ruh va tabiat haqidagi fanlar. Nomotetik va İdeografik metodlar Dinamik va statik qonuniyatlar Fan ilmiylik mezonlarining tarixiyligi. Ilmiylik mezonlarining tasnifi. Bilish me'yorlari va ideallari. dunyoning ilmiy manzarasi. Ilmiy bilimga nisbatan analitik va

sintetik yondoshuv.

3-mavzu. Ijod va ilmiy tadqiqot bilish faoliyati mahsuli

Ilmiy ijodning evristik xarakteri. Fan tarixida ijod muammosi Sharq va G'arb mutafakkirlarining ijodga oid qarashlari. Ilohiy ijodkorlikning o'ziga xos xususiyatlari. Bilish faoliyatida ijod va mehnat uyg'unligi. Ijodning amal qilish xususiyatlari. Ilmiy ijodning o'ziga xos xususiyatlari Individual ijodiy faoliyat.

4-mavzu. Ilmiy tadqiqot faoliyatining namoyon bo'lishi

Ilmiy tadqiqotning boshqa ijod shakllari bilan aloqadorligi. Ilmiy tadqiqotning xossalari. Texnikaviy tadqiqot. Texnik ijod jarayonining ixtirochilik, loyihalashtirishda namoyon bo'lishi Texnikaviy ijodning ratsional va utilitar xususiyati.

5-mavzu. Ilmiy tadqiqotda innovatsiya va novatsiyalarning o'rni

Innovatsiya tushunchasi va uning tahlili. Ilmiy-ijodiy faoliyatidagi innovatsiyalar."Kashfiyot", "ixtiro" tushunchalarining innovatsion xarakteri. Ixtiro-kashfiyot va innovatsiya o'rtasidagi o'ziga xos "oraliq" holat. Ixtiro muayyan kashfiyot doirasida sodir bo'luvchi innovatsion daraja.

6-mavzu. Oqilonalik va ilmiy tadqiqot metodologiyasi uyg'unligi

Bilish faoliyatida ratsionallik va irratsionallik. Hozirgi hayotning oqilonalashuvi. Yo'l tanlashning oqilonaligi. Xabitus – bu amaliyotni boshqaruvchi alohida stixiya. Xabitus va vaziyatning o'zaro nisbati. Ijtimoiy harakatning maqsadi.

7-mavzu. Asosiy metodologik yondoshuvlar va tamoyillar

Metod, metodologiya va metodika tushunchalari. Umumilmiy tadqiqot metodlari. Xususiy ilmiy metodlar. Umumiy mantiqiy metodlar. Fan metodlari. Fanlararo tadqiqot metodlari. Empirik tadqiqot metodlari. Nazariy bilish metodlari. Ijtimoiy gumanitar fanlar metodlarining o'ziga xos xususiyatlari.

8-mavzu. Ilmiy tadqiqotning tiplari

Ilmiy tadqiqot tiplarining tasnifi. Fundamental tadqiqotlar. Fundamental tadqiqotlarda voqelik hodisalari va qonunlari haqidayangi bilim olish imkoniyati.

9-mavzu. Muammo va muammoli vaziyat ilmiy tadqiqotning boshlang'ich asosi

Muammo tushunchasi va uning tasnifi. Muammoni to'g'ri qo'yish uni muvaffaqiyatli yechishning muhim sharti. Empirik muammo. Konseptual muammo. Protseduraga doir muammolar. Metodologik muammo. Baholash bilan bog'liq muammolar. Ilmiy muammoning nazariy asoslari.

10-mavzu. Ijod jarayonida ilimy izlanishlarning ahamiyati

«Ilmiy izlanish» tushunchasi. Ilmiy izlanishda ilmiy va noilmiy bilimlarning o'zaro munosabati. Haqiqatni izlashni xarakterlovchi belgilarning turli tumanligi.

11-mavzu. Ilmiy tadqiqotlarda dalillarning roli

Dalilning ilmiy tahlili. Talqin qilish dalilning muhim unsuri. Empirik dalilning muhim jihati. Dalilning moddiy-texnik yoki metodik tomoni. Ilmiy bilimning rivojlanishida fan dalillari umumlashtirilishining ahamiyati.

12-mavzu. Ilmiy tadqiqot metodlariga axborot va axborot texnologiyalarning ta'siri

Axborot, ma`lumot va bilim uyg'unligi ilmiy tadqiqot jarayonida bilimlar hajmining o`sishi. Ilmiy bilimning informativligi. Ijtimoiy axborot. Ijtimoiy axborotni o`zlashtirishning ahamiyati. Ilmiy axborot - ijtimoiy axborotning bilish faoliyatida foydalaniladigan alohida turi. Informatika. Axborotlashgan jamiyati konsepsiyasi. Texnologiya va texnikani o'zlashtirishning ilmiy tadqiqot faoliyatiga ijobiy ta'siri.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarda talabalar "Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fanidan ma'ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, amaliy mashg'ulotlar mavzulari bo'yicha tayyorgarlik ko'rish jarayonida qo'shimcha adabiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali qo'shimcha bilim va xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Natijada ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

Ilmiy tadqiqot metodologiyasi fani bo`yicha amaliy mashg`ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi

1. Fan tarixiga oid yondashuvlar.
2. Fanlar tasnifiga oid qarashlar tarixi.
3. Fan tarixida ijod muammosi Sharq va G'arb mutafakkirlari ijodiga oid qarashlari.
4. Ilmiy ijodning boshqa ijod shakllari bilan bog'liqligi.
5. Badiiy ijod bilan bog'liq ilmiy tadqiqot.
6. Pedagogik tadqiqot.
7. Ilmiy ijodda innovatsiyalar.
8. Novatsiyalarning o`ziga xos xususiyatlari.
9. Bilish faoliyatida ratsionallik va irrotsionallik.
10. Oqilonalikning har xil modellari.
11. Umumilmiy tadqiqot metodlari.
12. Hozirgi zamon metodologiyasi.
13. Metodologik tamoyil va yondoshuvlar.
14. Fundamental tadqiqotlar.
15. Innovatsion tadqiqotlar

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akadem guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg`ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o`tilishi. mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo`llanilishi

maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Ilmiy tadqiqot metodologiyasi mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Intensional va teleologik tushuntirishning ahamiyati.
2. Ilmiy tadqiqotning tiplari.
3. Fanning differrensiatsiyasi va integratsiyasi.
4. Ijodiy faoliyatning turlari.
5. Ilmiy bilimda mavjud qoidalar va xulosalarning oqilonaligi.
6. Metodlarning tasnifi.
7. Nazariy tadqiqot metodlari.
8. Elita va intellektual elita nazariyasi.
9. Umumantiqiy tadqiqot metodlari.
10. Empirik tadqiqot metodlari.
11. Tushunish, tasiflash, tushuntirish va talqin qilish turlari, tiplari va darajalari.

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanishi mumkin:

- darsliklar va o'quv qo'llanmalarning mavzularini o'rganib chiqish;
- tarqatma material asosida alohida ma'ruza mavzularini o'zlashtirish;
- maxsus ilmiy adabiyot asosida mavzular ustida ishlash;
- o'quv-ilmiy-tadqiqot faoliyat bilan bog'liq mavzularni chuqur o'rganish;
- turli mavzularga doir adabiyotni o'qish (uy o'qishi /domashneye chteniye);
- ta'lim olishning faol va muammoli usullari qo'llangan o'quv mashqlarni bajarish;
- taqdim etilayotgan mavzu bo'yicha referat, esse, maqola va testlar tayyorlash;
- mavzu bo'yicha slayd-prezentatsiyani tayyorlash;
- ilmiy ma'ruza tayyorlash va taqdimot qilish.

3.

V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

•Ilmiy tadqiqot olib borishning metodologik asoslari, zaruriy shartlari, ilmiy izlanishga xos asosiy tushunchalar, ilmiy tadqiqotning mantiqiy tuzilmasi, mavzuni tanlash bosqichlari, tadqiqot rejasini tuzish, ilmiy bilish umumiy xususiy metodlar kabi masalalar haqida ***tasavvur va bilimga ega bo'lishi***;

•Ilmiy-metodik adabiyotlardan foydlanish, fanning o'ziga xos xususiyatlari, ilmiy tadqiqotning amalga oshirish mexanizmlari haqida

	tasavvurga ega bo'lishi, tadqiqot strukturasini bilishi, ilmiy tdaqiqotning metodologik tamoyillari, ilmiy loyihalarni tuzish, ilmiy izlanishlarning yo'nalishlari haqida ***ko'nikmalarga ega bo'lishi***; •Bilimning konstruktiv xarakteri, ilmiy faoliyat mahsulining amaliy ahamiyatini anglash, ilmiy-metodik adabiyotlarni ishlab chiqish usullari va talablarini bilish, havola berish usullari, mavzuni yoritish uchun matndan daliliy msiollar tanlash, ularning miqdorini belgilash, qo'lyozmani tahrir qilish, ilmiy ishni ilmiy uslubda ravon va savodli yozish ***malakalarga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blis-so'rov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada ıoritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish. yakuniy nazorat bo'yicha ëzma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Shermuxamedova, N. A. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi: darslik. Ikkinchi nashr. – Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2020. – 454 b. 2. Saifnazarov I., Muxtarov A., Boboyev A. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. O'quvuslubiy qo'llanma. -T.: TDIU, 2017. – 129 b. 3. A. Asilova. Ilmiy tadqiqot faoliyati asoslari. Uslubiy qo'llanma. – T., 2020. – 128 b **G. Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoyev Sh.M. Tandiqiy tahlil, qatiy tartib-intizom va shaxsiy Sh.M. Mirziyoyev. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston. - Toshkent: O'zbekiston. 2024. 2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. 6-jild. - Toshkent: O'zbekiston. 2023 3. Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild.- Toshkent: O'zbekiston, 2023. 4. Mirziyoyev Sh.M. Inson qadri, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlari uchun. –Toshkent: O'zbekiston, 2022. 5. Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. To'ldirilgan

	ikkinchi nashri. - Toshkent: O'zbekiston, 2022. **Scopusdan maqolalar** 1. Setiyowati, H. and Trisnawati, L. (2023). Penerapan konsep sustainable finance: model analitycal hierarchy process. Jurnal Lentera Akuntansi, 8(1), 141. https://doi.org/10.34127/jrakt.v8i1.826 2. Yuliana, D., Ayu, F., Mas'ud, I., Hidayat, F., & Alfadri, S. (2022). Application of decision support system for employee's bonus using analitycal hierarchy process method. Journal of Applied Engineering and Technological Science (Jaets), 4(1), 441-450. https://doi.org/10.37385/jaets.v4i1.1181 **Axborot manbalari** 1. www. pedagog. Uz 2. www. Ziyonet. uz 3. www. Edu. uz 4. tdpu-INTRANET. Ped. 5. http://sbe.gazi.edu.tr/ 6. http:www.geosities.com./tyaglo/ct/index.html. 7. www.casemethod 8. Ruzaniya@ rambler.ru 9. www.Ziyo.net.uz 10. http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr/ 11. http://tde.deu.edu.tr/ 12. http://sosyalbilimler.istanbul.edu.tr/ 13. http://www.sosbilen.ege.edu.tr/ 14. http://www.turkishlanguage.org 15. http://www.tashgiv.uz/
7.	O'quv dasturi "Tashqi iqtisodiy faoliyat" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2025 - yil "12" 06 dagi "20" – sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025 - yil "28" 06 dagi "11" -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan/modul uchun ma'sul:** **M.X.Voxidova** -Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti "Tashqi iqtisodiy faoliyat" kafedrasi mudiri, PhD
9.	**Taqrizchilar:** **N.T.Azizova** – "Turizm" kafedrasi dotsenti, i.f.n. **S.E.Mamurov**–Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Menejment" kafedrasi katta o'qituvchisi, PhD.